

Läs rätt!

Ett projekt i Västernorrland om barns och ungas delaktighet och rätten till berättelsen.

Om projektet

Projektet Läs rätt! planeras som ett länsövergripande projekt i Västernorrland med utgångspunkt i Barnkonventionen och barns rätt till delaktighet. Projektet syftar till att dels konsolidera barnbibliotekens identitet i det läsfrämjande arbetet, dels nå nya grupper av barn och ungdomar i länet med lässtimulerande aktiviteter.

Projektet är tvåårigt: 2010–2011. Tidigare erfarenheter visar att ettåriga projekt lätt uppfattas som lite forcerade, särskilt när det gäller att genomföra lokala utvecklingsprojekt. Treåriga projekt å andra sidan riskerar att tappa fart då nya åtagande dyker upp och projektets metoder efter hand upplevs som etablerade arbetssätt bland deltagarna – vilket naturligtvis är målet.

Projektägare är Länsbiblioteket Västernorrland. Primära deltagare är barn- och ungdomsbiblioteken i de sju kommunerna i länet samt deras lokala samarbetspartners.

Bakgrund

Västernorrland är ett län som består av två tydligt definierade landskap – Medelpad (Sundsvall, Timrå, Ånge) och Ångermanland (Härnösand, Kramfors, Sollefteå och Örnsköldsvik). Känslan för landskapet förefaller starkare än känslan för länet. Det känns därför angeläget att initiera ett projekt som involverar hela länet och skapar samhörighet. I varje landskap finns en större stad (Sundsvall respektive Örnsköldsvik), medan Härnösand som är centralt placerat i länet i vissa delar fungerar som administrativt centrum med bl a länsbibliotek. De övriga kommunerna är mindre till invånarantal och delvis av glesbygdskaraktär (framförallt Ånge och Sollefteå). Varje kommun har ett huvudbibliotek med minst en utbildad bibliotekarie som särskilt ansvarar för barnbiblioteksverksamheten, samt ett varierande antal filialer. Bokbuss finns i Sundsvall, Ånge och Kramfors kommun.

Ett tidigare projekt PPP – ”Pappor, pojkar prat om böcker” som genomfördes 2006-2007 var en länsomfattande satsning riktade sig främst till pojkar i högstadie- och gymnasieålder samt nyblivna fäder. Fortbildning i babybokprat inom projektet PPP har lett till att flera kommuner numera regelbundet anordnar sådana grupper.

Föreliggande projektansökan har föregåtts av ett grundligt förankringsarbete i länet, där barnbibliotekskonsulenterna under april-maj besökt samtliga sju kommuner i länet och diskuterat nuläge och utvecklingsönskemål inför framtiden. Sedan har två arbetsmöten hållits för barnbibliotekspersonal, i juni och augusti, där behov tydliggjorts och idéer framförts, vilket resulterat i denna ansökan.

De behovsområden som identifierats i Västernorrland är följande:

- * Tydliggöra barnbibliotekets roll och identitet
- * Lyfta förmedlarens roll
- * Nya metoder för läsfrämjande (kompetensutveckling)
- * Bättre samarbete med andra organisationer som BVC, kyrkans barntimmar, studieförbund, fritidsgårdar/ungdomshus och flyktingmottagning
- * Bättre struktur på samarbetet med skolan
- * Nå de små barnen och deras föräldrar
- * Nå tonåringar, en eftersatt grupp i biblioteksarbetet

- * Förstärka användarperspektiv och delaktighet – användarinflytande för barn och unga
- * Dokumentation och utvärdering (kvitton)

Vissa önskemål är gemensamma medan kommunerna skiljer sig åt när det gäller vilka åldersgrupper man i första hand vill satsa på, och om man främst vill rikta insatserna mot skolan eller mot barns och ungas fritid. Därför har en valfrihet på dessa punkter beaktats i projektuppläggningsen. Alla aspekter kan givetvis inte inrymmas i ett projekt, men målet har varit att inkludera så många behov som möjligt.

Utgångspunkter

Projektets utgångspunkt är Barnkonventionen (20 år i år) i dess helhet. Sverige ratificerade Barnkonventionen redan 1990, men endast ett fåtal kommuner arbetar aktivt i barnkonventionens anda. De grundläggande tankarna i barnkonventionen rör:

- alla barns lika värde
- att barnets bästa alltid ska komma i första rummet
- att varje barn har rätt att leva och utvecklas
- barnets rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade.

Man rekommenderar också att Barnkonventionen beaktas som en helhet, inte används genom att lyfta ut enskilda artiklar som passar för ändamålet. Man bör också ha i minnet att begreppet barn definieras som människor från 0–18 år. På så vis används även ordet barn i denna ansökan.

Projektet tar avstamp dels i Svensk biblioteksförnings rekommendationer *På barns och ungdomars villkor*, dels i den kravspecifikation i fjorton punkter som tagits fram inom projektet *At saette spor – ett nordiskt barnbiblioteksprojekt*. Ett arbete har påbörjats i Västernorrland (26/8) med att analysera de fjorton punkterna och diskutera vad de innebär för det egna biblioteksarbetet, och att byta ut ordet ”barn” mot ”ungdomar” och diskutera konsekvenserna av detta.

I tanken på alla barns lika värde ingår självklart alla barns lika rätt till delaktighet i samhälls- och kulturliv. Även om den rätten finns på papperet står många hinder i vägen. Tidiga förutsättningar i livet är en faktor som kan påverkas, och en del av projektet kommer därför att inriktas på att informera små barns föräldrar om vikten av tidig språkstimulans genom ramsor, böcker, bilder och berättelser. Även fortbildning av BVC-personal ingår i denna strävan.

Delaktighet handlar också om eget skapande. Redan mycket små barn uttrycker sig genom bildskapande som ett tidigt språk. Att tolka barns bilder är ett område som särskilt uppmärksammas i projektet genom fortbildningsinsatser. Även för äldre barn kan bild, film och teater vara en ingång till berättelsen och i förlängningen till läsning liksom hantverksmässig framställning av egna texter och bilder. För den som redan läser mycket kan det vidgade textbegreppet fördjupa och berika upplevelsen av det lästa.

Genom att själv kunna formulera sin berättelse i ord eller bild blir man mer öppen för att ta till sig andras, och i upplevelsen av och reaktionen på ord eller bild formas berättelsen om det egna jaget, när man tvingas ta ställning till innehåll och form. Kulturen blir på så sätt en viktig väg till delaktighet i demokratiska processer och förståelse av den egna situationen.

Allas väg till berättelsen är inte rak och enkel, och för att hitta nya upplevelser krävs ofta en vuxen förmedlare. Detta har bl a visats i projektet *Barns smak* i Västerbotten, där elevernas intresse för de tio böcker som presenterades i projektet ökade lavinartat. Detta visar på vikten

av en engagerad förmedlare vilket utgör en viktig kärna i barnbibliotekariens yrkesroll. Frågor om barnbibliotekets identitet ställs på sin spets när man diskuterar frågor om varför vi har svårigheter att inkludera vissa grupper (t ex tonåringar och funktionsnedsatta) i det läsfrämjande arbetet. I projektet ligger också en strävan att gå till botten med sådana frågeställningar och att analysera vad ett barnperspektiv i verksamheten i verkligheten innebär.

Syfte och mål

Syftet är att stärka barnbibliotekspersonalens möjligheter att nå eftersatta grupper, lyfta förmedlaren roll och finna nya samarbetspartners med barnets rättigheter och barnperspektivet i fokus.

Målen för projektet är att barn och unga som kommit i kontakt med projektet ska bli sedda i sitt berättande och skapande, närma sig den goda berättelsen och uppleva en tillhörighet i biblioteket och den läsande gemenskapen. Barnbibliotekspersonalen ska vid projektets slut ha en klarare bild av sitt läsfrämjande uppdrag och barnbibliotekets identitet. Målet är också att utveckla och dokumentera nya metoder för läsfrämjande, även utanför bibliotekets väggar.

Genomförande

Projektet är upplagt som en sk processutbildning efter en modell som utarbetats inom bl a Leka Språka Lära och framgångsrikt tillämpats inom flera projekt, bl a SAV (Skönlitterärt arbete i Västerbotten) och Läskonster i Mellansverige.

Under hela projekttiden kommer gemensamma inspirations- och reflektionsträffar att anordnas, ca 2 per termin, där Barnkonventionen lyfts fram på olika sätt men även metoder och idéer. Vissa föreläsningar kommer dessutom att vidgas till en större krets intresserade, bl a för att förankra projekt tankarna hos flera på arbetsplatserna. Varje gemensam träff kommer också att innehålla tid för erfarenhetsutbyte, reflektion och planering i arbetsgrupperna, eftersom just tid till detta är en bristvara i vardagsarbetet.

I varje kommun formeras en projektgrupp med intresserade deltagare – bibliotekspersonalen utgör kärnan men målet är också att knyta önskvärda samarbetspartners till gruppen från förskola, skola, BVC m fl. Under projekttiden arbetar varje grupp lokalt med ett eget valt utvecklingsprojekt, vars målgrupp kan skilja sig från kommun till kommun pga olika förutsättningar. Tidigare projekt har också visat att behovet måste vara lokalt förankrat för att metoder och arbetssätt ska övergå i ordinarie verksamhet.

Grupperna kommer att få handledning av personal från länsbiblioteket, som också kommer att genomgå kompetensutveckling i handledning.

För att hålla samman projektet, stötta och handleda deltagande grupper och administrera fortbildningsträffar planeras för en projektledare på 50 %.

Planerade aktiviteter

Föreläsningar år 1: (preliminärt)

Om barnkonventionen 20 år

Maria Taube om barns eget bildskapande

Gunna Gråhs om bilden av barnet i bilderboken

Ev projektet Inte utan min röst

Att arbeta med fokusgrupper

Digitalt berättande (UR)

Handledning

Fortbildning för länsbibliotekets personal och regelbundna handledningsbesök hos arbetsgrupperna. År 2 besöker grupperna varandra och ger feedback.

Lokala projekt: (några preliminära förslag)

- Kanonböcker för de minsta – bilderboksläsning med föräldrar. Omröstningar och framtagande av en lokal kanon. (Sollefteå)
- Vässa hjärnan – fördjupat arbete med bilderböcker bland 4-åringar (Örnsköldsvik)
- Läslust genom bilder (Kristinaskolan i Härnösand, nationell skola för hörselskadade och döva barn, baserat på Barns smak som genomförts i Västerbotten)
- Boktips via e-post och sms (Timrå)
- Slutet på berättelsen – en interaktiv historia (Härnösand)
- Fördjupat arbete kring en titel med inspiration från LesArt, t ex Legenden om Sally Jones (Härnösand)
- Läs- och berättaraktiviteter, t ex Bok & film på boenden för nyanlända flyktingbarn samt hörselskadade barn. Kompetensutbyte för dessa personalgrupper. (Härnösand)
- Filmkvällar på biblioteket (Bok & film)
- Att tolka barns bildskapande, fortbildning för vuxna som möter små barn (hela länet, i samarb m landstingets konstkonsulent)
- Workshops för tonåringar på fritidsgårdar/motsv i t ex film och boktryck (hela länet, i samarb m landstingets film- resp konstkonsulent)
- SMS-poesi för hela länet
- Book crossing på fritidsgårdar och ungdomshus
- Ökat samarbete med lokala aktörer som BVC, kyrkans barntimmar och studieförbund
- Skapa fokusgrupper och testa olika metoder för användarinflytande i olika åldrar

Effekter för olika målgrupper

Målgrupper för projektet är:

1. Vuxna som möter barn och unga, i första hand bibliotekspersonal samt pedagoger på olika stadier, BVC-personal och föreningar och liknande med barn- och ungdomsverksamhet samt föräldrar.

Projektet ger större möjligheter både idémässigt och praktiskt att ge varje barn rätt vägledning till den goda berättelsen. Bibliotekspersonalen arbetar aktivt med att förverkliga barnkonventionens anda i biblioteksarbetet. Samarbetet stärks lokalt mellan aktörer som alla arbetar för barns och ungas bästa.

2. Barn och ungdomar, främst koncentrerat på små barn och tonåringar.

Särskilda insatser kommer att göras för småbarnsföräldrar i glesbygd, ensamkommande flyktingbarn på särskilda boenden i vissa kommuner samt Kristinaskolans elever med hörselhandikapp. Projektet vill öppna dörrar såväl till berättelsens kraft som till biblioteket samt öka känslan av delaktighet i kultur- och samhällsliv.

Uppföljning och utvärdering

En särskild tonvikt läggs i projektet vid dokumentation och användarinflytande. En enkel dokumentationsmodell tas fram och kommer att användas av alla grupper under hela projektet. Lärarutbildningen i länet kommer att kontaktas och förhoppningsvis kan någon student följa och utvärdera ett delprojekt som examensarbete. Även BIV-utbildningen vid Umeå universitet, som skriver en särskild utvärderingsuppsats på kandidatnivå, kommer att erbjudas uppsatsämnen.